

Bu topraklardan nice Farabiler çıkar - PAZAR

İngiltere merkezli Bilim, Teknoloji ve Medeniyet Vakfı'nda görev yapan Doç. Dr. Salim Aydüz'e göre en büyük silahımız medeniyetimiz

Kübra Doğru / dogru.kubra@gmail.com

BİLİM, Teknoloji ve Medeniyet Vakfı (Foundation for Science, Technology and Civilization) tarafından Londra'da Bilim Müzesi'nde açılan ve 500 bin kişi tarafından ziyaret edilen 1001 İcat Sergisi, geçen yıl İstanbul'da da düzenlendi. Ardından sergideki eserler 1001 İcat Dünyamızdaki İslam Mirası adıyla kitaplaştırıldı.

Bilim, Teknoloji ve Medeniyet Vakfı'nda uzman araştırmacı olarak görev yapan Doç. Dr. Salim Aydüz hem serginin hem de kitabın yardımcı editörlüğünü üstlendi. “Yeni Farabi’ler, Biruni’ler, İbn-i Sina’lar yetiştirebiliriz. En büyük silahımız medeniyetimiz” diyen Aydüz ile İslam alimlerini ve icatları konuştuk.

1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası kimlerle ve nasıl hazırlandı?

1001 İcat projesi ve bu proje içinde yer alan 1001 İcat Dünyamızda İslam Mirası isimli eser başta İngiltere, Avrupa ve İslam dünyasının seçkin üniversitelerinden, alanlarında uzman bilim adamları tarafından hazırlandı. 1999 yılında başlanan proje 2006'da tamamlandı. Projenin arkasında esas olarak www.muslimheritage.com'da yayınlanan akademik makaleler bulunuyor. Proje içerisinde Türkiye'den Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, Prof. Dr. Nil Sarı, Prof. Dr. Mehmet İpşirli, Prof. Dr. Sevim Tekeli gibi çok sayıda bilim tarihçisi ve tarihçi yer alıyor. Yedi bölümden oluşan kitapta evinizdeki kahveden uzaydaki en uzak yıldız kümelerine, İslam dünyasında ortaya konulan icat ve katkılar ele alınıyor. Kitap Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara tavsiye edildi ama kaynak kitap olması veya müfredata girmesi konusunda henüz bir adım atılmadı. Ancak kitaptaki konuların İngiltere'de müfredata girmesi konusunda çok iyi bir seviyeye gelindi ve İngiltere Okullar Bakanı'nın talebiyle çalışmalar başlatıldı.

Bugün hala kullanılanlar var

Türkiye'nin medeniyet havzalarından kimler çıkmış ve neleri icat etmiş?

Bugün El-Cezeri'nin çok başarılı bir makine mühendisi olduğunu söyleyebiliriz. Saatler, su yükseltme makineleri ve krank mili gibi mühendislikte çığır açan birçok makine yaptı. Robotik biliminin öncülerinden olduğu da söylenebilir. Takiyüddin Raşid otomatik aletler konusunda eser yazdı ve aletler icat etti. İslam dünyasının en büyük üçüncü ve son rasathanesini İstanbul'da inşa etti ve yeni gözlem araçları buldu. Piri Reis dünyanın ilk en detaylı haritasını çizdi. Lagari Hasan Çelebi ilk insanlı roket uçuşunu gerçekleştirdi. Hezarfen Ahmed Çelebi ilk insanlı uçuşu başarıyla gerçekleştirdi. Şerafeddin Sabuncuoğlu Cerrahiyetü'l-Haniyye isimli eserinde ilk defa

cerrahi operasyonların nasıl yapılacağını minyatürlerle gösterdi. Matrakçı Nasuh askeri eğitimde kullanılan matrak oyununu icat etti. Ayrıca muhasebe matematiğinde önemli gelişmelere imza attı, geometri ve matematik konusunda eserler yazdı. Kaleme aldığı eserlerle minyatür sanatında yeni bir çağır açtı.

Bu kadar büyük bir mirasın varisleriyiz ama gençlerimizin çoğu topçu, popçu ya da oyuncu olmak istiyor. Siz ise bu ülkeden Farabiler, Cabir'ler çıkarmayı düşünüyorsunuz. Ütopya gibi...

Geçmişteki başarılarımızı anlatarak gelecekte de böyle bir başarının yakalanabileceği bilinci insanımıza verildiği zaman yeni Farabi'ler, Biruni'ler, İbn-i Sina'lar yetiştirebiliriz. Hiç şüphesiz en büyük silahımız medeniyetimiz. Bu konuda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın gayretlerini takdirle izliyorum. Bir yandan Medeniyetler İttifakı çalışmaları diğer yandan Bilim Tarihi Müzesi ve Sergisi konularına verdiği önem çok mühim. Zaten 1001 İcat Sergisi Başbakanımızın kişisel ve samimi gayreti neticesinde İstanbul'a geldi. Gülhane İslam Bilim Tarihi Müzesi de onun gayretleri sonucunda açıldı.

İslam medeniyetlerinde hangi icat daha çok gelişip kullanılıyor?

Örneğin teknik çizim alanında usta olan El-Cezeri, büyük miktarlarda suyu tamamen kendi başına yukarı çıkarabilen iki silindiri bir pompa icat ederken krank-biyel çubuğu sisteminde krank milini ilk kez kullandı. İbnü'l Heysem tarafından icat edilen kamera obscura da fotoğraf makinelerinden kameralara birçok aletin esasını oluşturuyor. Yine Takiyüddin Raşid tarafından icat edilen altı silindiri su pompası çok önemli, bugün sanayide kullanılıyor. Takiyüddin, su pompalarının yanı sıra iptidai bir buhar motorunun çalışma prensiplerini buhar gücünün keşfedilmesinden 100 yıl kadar önce açıklamış.

Herkes Galileo kadar şanslı değil

Peki bunca icadın menşei Batı bilimlerinde zikredilmiş mi?

Batı bilim adamları İslam dünyasında yazılan eserleri 10'uncu yüzyıldan itibaren Latince'ye çevirmeye başlamış ve bu eserlerden çok büyük ölçüde istifade etmişlerdir. Ancak muhtemelen kilisenin baskısıyla yararlandıkları bu eserlere hiçbir şekilde atıfta bulunmamış ve referans vermemişler.

Engizisyonun diller üzerindeki baskısının yani Arapçanın engellenmesinin bu sürece nasıl bir etkisi olmuş?

Kilise kendi doğrularının ve dogmalarının aksine bir şey söyleyen herkesi susturma yolunu seçtiği için bilim adamları uzun yıllar çalışmalarını açıklayamamışlar. Bunun en meşhur örneği Galileo ile bilinir. Eserleri ve yeni fikirleri yüzünden kilisenin baskısına maruz kalmış ve fikirlerini geri alması istenmiş. Oysa fikirlerinin bir kısmı İslam dünyasında daha önce serbestçe dile getirilmiş ve yazılmış. Yani Galileo'nun ortaya attığı fikirlerin bazıları da ondan önce İslam dünyasında işlenmiş. Güneş lekeleri üzerine ilk çalışmalar İbn-i Sina tarafından yapılmış, sarkaç ve pendulum üzerine de İbn Yunus tarafından eserler yazılmış. Galileo kilisenin direncinin büyük ölçüde kırılmaya başladığı bir dönemde yaşadığı için şanslı sayılır. Ancak Avrupa'da her bilim adamı onun kadar şanslı değildi.

Doç. Dr. Salim Aydüz kimdir?

DOÇ. Dr. Salim Aydüz 1990 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdi. 1994'te aynı fakültenin Bilim Tarihi bölümünde Osmanlı

astronomi tarihi konulu teziyle yüksek lisansını, 1998'de Osmanlı ateşli silahlar tarihi üzerine hazırladığı teze doktorasını tamamladı. 2000 yılında doktora sonrası araştırmalar yapmak üzere ABD'deki Indiana Üniversitesi'ne giden Aydüz, 2003'te ise İngiltere Manchester'a yerleşti. Osmanlı'da bilim ve teknoloji tarihi konulu çok sayıda kitabı ve makalesi bulunan Doç. Dr. Salim Aydüz halen merkezi İngiltere'de bulunan Bilim, Teknoloji ve Medeniyet Vakfı'nda uzman araştırmacı olarak görev yapıyor.

URL: <http://www.stargazete.com/pazar/bu-topraklardan-nice-farabiler-cikar-348089.htm> **Tarih:** 1 Mayıs 2011 Pazar, 00:04